

Pécsi Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

Békési Gábor

MUNKAJOG VESZÉLYHELYZETBEN
A Covid-19 járvány munkajogi aspektusai a különleges jogrendre vonatkozó szabályok
alakulása tükrében, különös tekintettel az alapjogok érvényesülésére

Doktori (PhD) értekezés tézisei

Témavezetők:
Dr. habil. Bankó Zoltán
egyetemi docens
Dr. habil. Berke Gyula
egyetemi docens

Pécs
2025

Tartalom

I. A kitűzött kutatási feladat rövid összefoglalása	3
II. Az elvégzett vizsgálatok, elemzések rövid leírása, a feldolgozás módszerei.....	3
III. A tudományos eredmények rövid összefoglalása, azok hasznosítása, illetve a hasznosítás lehetőségei...	4
IV. A munka témaköréből készült publikációk jegyzéke	7

I. A kitűzött kutatási feladat rövid összefoglalása

A kutatás a Covid-19 járványhelyzet okán kihirdetett veszélyhelyzet ideje alatt született munkajogi tárgyú jogszabályok vizsgálatára, értékelésére törekedett. A kutatás kifejezett céljai között szerepelt továbbá – figyelemmel arra, hogy a Covid-19 járvány kezelésére Magyarországon különleges jogrendi állapot bevezetésével került sor –, hogy bemutassa a különleges jogrendre vonatkozó szabályozás hazai alakulását a rendszerváltástól a kézirat lezárása időpontjáig. A kifejezett munkajogi tárgyú rendkívüli intézkedések bemutatásán túl a kutatás kiemelt figyelmet szentelt a tárgykörre vonatkozó joggyakorlat bemutatására, különös tekintettel az alapjogok érvényesülése kérdéskörre a vonatkozó bírósági és alkotmánybírósági döntések bemutatásán keresztül. A pandémia okán kihirdetett veszélyhelyzet – egy kisebb megszakítással – tartalmi értelemben 2020. március 11. és 2022. május 31. között állt fenn, így a vizsgálat tárgyát az ezen bő két esztendő alatt született, kifejezett munkajogi tárgyú rendelkezéseket tartalmazó veszélyhelyzeti kormányrendeletek – valamint a kapcsolódó joggyakorlat – képezték.

II. Az elvégzett vizsgálatok, elemzések rövid leírása, a feldolgozás módszerei

A kutatás célja, hogy átfogó képet nyújtson a munka világában bekövetkező azon változásokról, melyek közvetlen összefüggésbe hozhatók a Covid-19 pandémiával. A dolgozat a kifejezett munkajogi tárgyú veszélyhelyzeti kormányrendeletek, valamint a veszélyhelyzeti jogalkotás közvetlen következményeként született törvényi szabályok teljeskörű bemutatására törekedett. A vizsgált jogszabályok bemutatása során a kutatás részletesen kitért – a különleges jogrendi szabályrendszer alakulásával összefüggésben – a veszélyhelyzeti munkajogi jogalkotási folyamat, illetve a munkajogi normák – tartalmi szempontú – minősítésére, a kritikai szemléletmód előtérbe helyezésével. A dolgozatban kifejtett – veszélyhelyzettel kapcsolatos – munkajogi rendelkezésekkel összefüggésben született valamennyi alkotmánybírósági döntés ismertetése az értekezés részét képezte, valamint a vonatkozó kúriai döntések dolgozatba való átemelése során is a teljesség igényére való törekvés jellemzi a munkát. Az alsóbb szintű bírósági döntések kiválasztása során a jogvita alapját képező tényállás, illetve a döntés relevanciája szolgált alapul. A kutatás tárgyával összefüggő csekély számú szakirodalom a kutatás során felhasználásra került, a kutatás alapját azonban a munkajogi tárgyú veszélyhelyzeti kormányrendeletek, valamint az azok alapján indult eljárásokban született jogalkalmazói döntések képezték.

III. A tudományos eredmények rövid összefoglalása, azok hasznosítása, illetve a hasznosítás lehetőségei

A Covid 19-járvány megjelenése, elterjedése a munka világát (is) váratlanul érintette, annak ellenére, hogy a munkajog történetében nem ismeretlen jelenség a különböző válsághelyzetek megjelenése, kezelése. Alátámasztja ezen állítást, hogy a járványhelyzet „hajnalán” a munka világát érintő kérdéseket a meglévő munkajogi (és társadalombiztosítási jogi) eszköztár segítségével törekedtek orvosolni a jogalanyok, azonban – a járvány váratlansága, kiszámíthatatlansága, valamint a munkaerőpiacra gyakorolt hatása következtében – szinte azonnal nyilvánvalóvá vált a jogalkotó számára, hogy a munkajogunk nincs felkészülve egy ilyen típusú vírusválságra. A 2020 tavaszán bevezetett munkajogi szabályok tökéletesen szemléltették a következő kettősséget: hiába kívánt a jogalkotás idejében reflektálni a rendkívüli helyzetre, a járványhelyzet kiszámíthatatlansága, valamint a különböző jogintézmények módosítására irányuló szabályozási előzmények szinte teljes hiánya következtében egy olyan sajátos helyzet alakult ki, ami még rövid távon sem lett volna fenntartható. Ezen állítás alátámasztásául szolgál, hogy a veszélyhelyzet kezdeti időszakában bevezetett kifejezett munkajogi tárgyú rendelkezések – a kutató-fejlesztő tevékenységet végző munkavállalók kormányzati támogatását leszámítva – viszonylag rövid élettartamúak voltak, a járvány későbbi szakaszaiban a munka világát érintő jogalkotói beavatkozás a korábbiakban alkalmazott intézkedésektől alapjaiban eltérő módon és mértékben valósult meg.

A járvány megfékezése, illetve következményeinek elhárítása céljából a munka világában az otthoni munkavégzés kérdésköre kétségtelenül kiemelt relevanciával bírt. Ezt a jogalkotó is idejekorán felismerte, ennek okán a tárgykörre vonatkozó veszélyhelyzeti rendelkezést az első kifejezett munkajogi tárgyú szabályokat rögzítő 47/2020. Korm. rendelet is tartalmazott. A 40/2020. Korm. rendelettel kihirdetett veszélyhelyzet megszűnését követően sokan törvénymódosításra számítottak a kérdéskört illetően, azonban a veszélyhelyzet ismételt kihirdetésével újra a veszélyhelyzeti jogalkotás eszközével törekedtek szabályozni e kérdéskört, az Mt. tárgykörre vonatkozó módosítása hatálybalépésére csak a járványügyi veszélyhelyzet megszűnésekor került sor. Az otthoni munkavégzésre, valamint a távmunkára vonatkozó – a járványhelyzettel összefüggő – jogalkotási folyamat az alábbiakban foglalható össze: a pandémia kezdetekor a munkáltatói hatalom egyoldalú kiterjesztésétől a felek kompromisszumos megoldására fókuszáló irányon keresztül eljutottunk a jogintézmény konzekvens, hosszútávon alkalmazandó tartalmához.

A Covid-19 elleni védőoltás felvételére kötelezés vonatkozásában az Alkotmánybíróság az egyes jogviszonyok tekintetében a közvetlen normatív alkotmányjogi panaszokra reagálva a védőoltás felvételére való – jogszabály általi – tényleges kötelezés vonatkozásában már 2021. őszén

megfogalmazta egyértelmű álláspontját: foglalkoztatott munkavállalást oltáshoz kötni nem diszkriminatív, célhoz kötött, feltétlen szükséges és arányos intézkedés. A munkavállalók, illetve a helyi önkormányzati szerveknél és a helyi önkormányzat által fenntartott intézményekben foglalkoztatottak esetében az Alkotmánybíróság a közvetlen normatív panaszokat a többségi álláspont alapján – a közvetlen, személyes és aktuális érintettség fenn nem állása okán – visszautasította. Ennek okán az érintett foglalkoztatottak ügyében az alapjogok közvetett normatív, valamint valódi alkotmányjogi panasszal való érvényesítéséhez egyedi ügyben született döntésre volt szükség. Az Alkotmánybíróság 3201/2024. (V. 31.) végzése értelmében az indítványozó a közvetett normatív alkotmányjogi panasszal tulajdonképpen az 598/2021. Korm. rendelet alaptörvény-ellenességének megállapítására tett kísérletet, sikertelenül. Az Alkotmánybíróság álláspontja a kötelező oltást elrendelő jogszabályok tekintetében változatlan maradt, immáron a 598/2021. Korm. rendelet is „kiállta az Alkotmánybíróság próbáját”.

A 2022. év első negyedében lezajlott események kétségtelenül felhívták a figyelmet a pedagógussztrájk jogi megítélésére, minősítésére. A téma jogi szempontból történő vizsgálata a még elégséges szolgáltatás megállapítására irányuló folyamat következtében vált megkerülhetetlenné. A Sztrájkvtv. rendelkezései alapján zajlott eseménysorozatba avatkozott be a Kormány, veszélyhelyzeti kormányrendelettel. A 36/2022. Korm. rendelet alaptörvény-ellenessége megállapítására irányuló panaszban az indítványozók – többek között – kifogásolták, hogy a korlátozásra a járványügyi előírások érvényesítése érdekében került sor, azonban az Alkotmánybíróság az indítványt arra való hivatkozással visszautasította, hogy a támadott rendelkezés nem közvetlenül hatályosult. Következésképpen megállapítható, hogy az Alkotmánybíróság érdemben nem vizsgálta a 36/2022. Korm. rendelet alaptörvény-ellenességét. Az Országgyűlés végül törvénybe foglalta az ideiglenesnek szánt veszélyhelyzeti intézkedéseket. E jogalkotási lépés következtében ismételten megnyílt a lehetőség a szabályozás alkotmányossági szempontból történő vizsgálatára, noha a célhoz kötöttség elve – a veszélyhelyzettel összefüggésben – immáron nem képezhette a vizsgálat tárgyát. A pedagógussztrájkra vonatkozó törvény rendelkezései alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló – utólagos normakontroll formájában benyújtott – indítványt az Alkotmánybíróság elutasította, a testület többségi álláspontja szerint a támadott rendelkezések nem alaptörvény-ellenesek.

Noha a veszélyhelyzetben bevezethető rendkívüli intézkedések köre az Alaptörvény és a vonatkozó törvényi rendelkezések módosítása során kétségtelenül bővült, a különleges jogrendben történő alapjog-korlátozás tekintetében érdemi jogszabályváltozás nem érhető tetten. A különleges jogrendben történő alapjog-korlátozás esetköreit, feltételeit az Alkotmánybíróság több döntésében is értelmezte. A különleges jogrendi alapjog-korlátozás tekintetében a fő kérdés az alkalmazandó

teszt köré összpontosult. Konkrét jogszabályi rendelkezés hiányában az alapjog-korlátozási teszt kiválasztása, kialakítása az Alkotmánybíróság – konkrét ügyekben megfogalmazott – értelmezésén alapult. Az Alkotmánybíróság gyakorlata alapján megállapítható, a veszélyhelyzetben való alapjog-korlátozás tekintetében a testület vagy az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése szerinti vagy a különleges jogrendre tekintettel – általa – módosított szükségességi-arányossági tesztet alkalmazta, annak függvényében, hogy a vizsgált rendelkezés érintette-e azon alapvető jogok körét, amelyek az Alaptörvény értelmében különleges jogrendben sem függeszthetők fel, korlátozhatók. E ponton szükséges hangsúlyozni, hogy a dolgozatban vizsgált – a munka világával összefüggő – ügyekben, az Alkotmánybíróság jellemzően az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése szerinti szükségességi-arányossági tesztet alkalmazta a rendkívüli intézkedésekkel érintett alapjogok köre okán. A kifejezett munkajogi tárgyú veszélyhelyzeti kormányrendeletekkel bevezetett alapjog-korlátozással összefüggésben indult valamennyi alkotmánybírósági döntés bemutatása a kutatás részét képezte. Figyelemre méltó, hogy az Alkotmánybíróság egy esetben sem találta megalapozottnak az indítványokban foglaltakat. Kétségtelen, hogy legtöbb eljárása védőoltás felvételére kötelezés tárgyában indult, a testület a tárgykörre vonatkozó valamennyi kormányrendelet alkalmazása folytán bekövetkező alapjog-korlátozást alkotmányosan igazolhatónak minősítette. Következésképpen megállapítható, hogy a Covid-19 veszélyhelyzet okán bevezetett valamennyi kifejezett munkajogi tárgyú rendkívüli intézkedés – az Alkotmánybíróság gyakorlata alapján – megfelelt az alkotmányossági követelményeknek. Megjegyzést érdemel, hogy az Alkotmánybíróság több esetben nem folytatott le érdemi alkotmányossági vizsgálatot, tekintettel arra, hogy a támadott rendelkezés időközben hatályát veszítette. E körhöz tartozik a 47/2020. Korm. rendelet, amely a veszélyhelyzeti jogalkotás – munkajogi szempontból – leginkább vitatott szabályozását hívta életre.

A járványhelyzet következtében előállt munkajogi problémák kétségtelenül felhívták a figyelmet a munkajog különböző jogintézményeire, azonban – a kezelésükre adott – jogalkotói reakcióból a pandémiás időszakon túlmutató következtetések vonhatók le. Noha a jogalkotás elsősorban egy átmeneti időszakra kívánt megoldást nyújtani, az egyes problémákra adott jogalkotói beavatkozás alapjaiban kihathatott a vizsgált jogintézmény – járványhelyzeten átívelő – további sorsára. Másképp megfogalmazva: az egyes munkajogi kérdésekre kétségtelenül a Covid-19 hívta fel a figyelmet, azonban – a megváltozott gazdasági és munkaerőpiaci körülmények okán – a jogalkotási folyamat eredményei túlmutatnak a pandémiás időszakon. A tárgykörrel kapcsolatos joggyakorlat ismertetése, elemzése felhívja a figyelmet azon munkajogi dilemmákra, problémákra, amelyek a járványhelyzettel összefüggésben felmerültek. A vizsgált jogkérdésre adott jogalkalmazói döntések alapján megismerhetővé válik a járványhelyzettel kapcsolatos munkajogi ítélkezési

gyakorlat, amely iránymutatásul szolgálhat egy – a járványhelyzettel azonos vagy hasonló –, a későbbiekben esetlegesen bekövetkező rendkívüli állapot esetén.

IV. A munka témaköréből készült publikációk jegyzéke

1. Békési Gábor – Kappel Gergely: Az otthoni munkavégzés lehetősége járványhelyzetben. In: Scriptura, VII. évfolyam, II. szám, 2020.
2. Békési Gábor: A járványhelyzet társadalombiztosítási jogi aspektusai. In: Pécsi Munkajogi Közlemények, XIII. évfolyam, I-II. szám, 2020.
3. Békési Gábor: A munkajog jogforrási rendszerének egyes sajátosságai, különös tekintettel a munkaszerződés tartalmának meghatározására. In: Pécsi Munkajogi Közlemények, XIV. évfolyam, I-II. szám, 2021.
4. Békési Gábor: A védőoltás felvételére kötelezés a függő munka jogviszonyaiban. In: Munkajog – ORAC, IV. évfolyam, 4. szám, 2022.
5. Békési Gábor – Bankó Zoltán: A távmunkára létrejött munkajogviszony és a lekapcsolódáshoz való jog a magyar munkajogban. In: Ünnepi tanulmányok Kiss György 70. születésnapjára. Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2023.
6. Békési Gábor: Overview of the legislative process regarding telework. In: Pécsi Munkajogi Közlemények, XVI. évfolyam, I-II. szám, 2023.
7. Békési Gábor: A munkavállaló védőoltásra kötelezésének alapjogi vonatkozásai a hazai joggyakorlat tükrében. In: JURA, I. szám, 2025.